

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 — Poštni predel (Casella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Leto XI. — Štev. 9 (196)

UDINE, 16. - 31. MAJA 1959

Izhaja vsakih 15 dni

Rajbel in Comunità Carnica

»Comunita Carnica« je na zadnjem svojem občnem zboru (assemblée) sklenila resolucijo, v kateri poziva vlado, naj skleneva ministra za finance in za industrijo čimprej pogodbo z družbo »Raibl-Pertusola«, ki ima sedaj v afitu demobilni (državni) rudnik cinka in svinca v Raiblu. Comunita carnica pod predsednikom profesorjem Mihaelom Gortanijem zahteva, da dă država družbi Pertusola miniero Raibl v afito v dolgo vrsto let, da bi lahko družba napravila velike investicije, ki se izplačajo le takrat, če se dolgo let izkoriščajo.

Comunita je sicer navedla celo vrsto pametnih razlogov, zakaj se zavzema za Pertusola, ma je vseglil napravila slabode so svojim priporočilom. Res je, da je Rabeljski rudnik svinca in cinka največji rudnik v celi severno vzhodni Italiji, res je tudi, da ne more biti bolj res, da leži rudnik v krajih, kjer živi preveč ljudi v hribovskih vaseh, kjer nimajo od česa živeti ter, da ljudje iz Carnije, Kanalske doline, doline Bele (Canal di Ferro) in Furlanske Slovenije prihajajo delat v rudnik. V rudniku dobi lastnikok okoli 500 delavcev. Vse to je res.

Drugo plat resnice so pa gospodje pri Comunita carnica zamolčali. Ne moremo namreč verjeti, da tega niso vedeli. Celotno leto 1957 in večji del leta 1958 so morali delavci v Raiblu štrajkati. Strajkali pa niso samo neki komunisti ali socialisti, člani levčarskega sindikata CGIL ampak so strajkali tudi člani demokrščanskega CISL in socialdemokratskega UIL. Strajk je odpiral in deloma pomagal organizirati celo rajbški kaplan. Vsa furlanska javnost je podpirala Rabeljske rudarje in zbirala zanje darove, ker so morali dolge mesece štrajkati in so njihove družine trpele lakoto v splošno pomanjkanju. Vsi listi ne samo v Videnski provinci ampak v celi Italiji so pisali o štrajku rudarjev v Raiblu, o tem, kako so se poslabšale za rudarje razmere, odkar je Pertusola vzela v afito Rabeljski rudnik, kako se Pertusola ne briga za asiguracijo, da bi bilo delo v rudniku varno in brez nesreč, kako je hotela Pertusola stare rudarje kar odpustiti iz službe in jih pometati na cesto z majhno indennitato, katero bi lahko v par mesecih pojedli.

Dve leti se je vsa Furlanija brez razlike partij razburjala, zaradi nehumanega, nekrščanskega postopanja z rudarji v Raiblu, zaradi izkoriščanja družbe Pertusola, ki je hotela kar naenkrat obogateti. Po vsem tem dveletnem boju furlanske javnosti proti Pertusoli, pa pride Comunita carnica, ki poziva vlado, naj da v dolgoti afito rajbško miniero, da bo lahko še dolgo vrsto let izkoriščala i rudarje v Rudniku.

Kaj ni v Italij nobene druge rudarske družbe, ki bi imela več razumevanja za socialne probleme in več kapitala, da bi lahko brez prevelikega izkoriščanja administrirala rudnik v Raiblu? Ali ne bi moglo en oddelek poldržavnega IRI podjetja prevzeti Raibel?

Ne moremo biti indiferentni, kdo bo novi gospodar Rabeljskega rudnika. Ko

je drigiral Rabeljski rudnik znani ing. Nogara v korist neke angleške družbe, niso bile tam dobre razmere, toda z novo družbo Pertusola, so prišli minatori, kot se reče iz dežja pod kap. Sedaj bi rekli temu, da ima v rokah rudnik primitivni roparski kapitalizem v prvi fazi, a poprej so ga imeli kapitalisti v svojem najvišjem stadiju. Torej na vsak način iz slabega na slabše.

Sedaj razumemo zakaj smatrajo celo v mladih demokrščanskih krogih ljudi okoli Comunita carnica, zlasti starega predsednika Gortanija za konservativne. Rudarji v Raiblu so doma iz Kanalske doline, iz doline Bele, Karnije, Furlanske Slovenije in pa iz Gornje Soške doline. V vseh teh hribovskih krajih ni skoraj nobene industrije, in zato morajo ljudje iskati delo drugod v emigraciji. Zato so se najbrže ljudje okoli Comunita carnica zavezali zato, da bi Governo dal demobilni rudnik Raibel v dolgi afito, da bi bilo v njem zaposlenih še več ljudi. Toda pri takih pogojih izkoriščanja kot je sedaj, je pa že boljše, da gredo naši ljudje v Francijo in drugam, kot pa da bi jih doma izkoriščali. Težke domače socialne razmere zlasti nezaposlenost ne smejo opravičiti intervencije za socialno krivljenje razmere v domači minierski industriji.

Ekonomska kolaboracija med Italijo in Jugoslavijo

Med Italijo in Jugoslavijo je bil sklenjen letos, kot vsako leto, meseca marca trgovinski sporazum (accordo). Ker gre za sporazum in ne za diktat, so bila poganjana dolga. Ukažoval ni nikče in imata delo na novega sporazuma koristi obe stranki.

Jugoslovani so dosegli z novim sporazumom, da bodo izvajali 80% svojih artiklov v Italijo brez administrativnih omejitev. S tem pa bodo uvažali več blaga iz Italije, ker ga bodo mogli plačati z dobički večjega izvoza. Jugoslavija nima nasproti Italiji nobenih omejitev ne glede uvoza in ne glede izvoza. Kolikor več blaga lahko izvozi Jugoslavija v Italijo, toliko več lahko uvozi iz Italije.

Največ izvajajo Jugoslovani agrarne proekte in sicer meso. Zadnje čase je pa začela italijanska industrija kooperirati z jugoslovanskimi fabrike delajo skupaj z italijanskimi in sicer iste artikle skupaj. Italijani dajo nekaj od svojega tehničnega znanja in prakse, nekaj Jugoslovani od svoje energije in delovne moći — poljabilkata tu, poljabilkata tam.

Pred dvema letoma je dala Italija Jugoslaviji kredit od 30 milijonov dolarjev. Te dolarje so porabili Jugoslovani za investicije v nove industrije kot na pr. za fabrike avtomobilov v Kragujevcu, traktorjev v Kruševcu in Zemunu, šivalnih strojev v Zadru in tako dalje. Licence so italijanske. Dobiček od tega imajo Jugoslovani, ker so za teh 30 milijonov dolarjev postrojili celo vrsto novih velikih industrij. Dobiček pa imajo še več italijanski industrialci, ki dajejo stroje, tehnični mate-

Odkritje spomenika Simonu Gregorčiču v Kobaridu

V nedeljo 24. maja ob 10. uri se bo vršilo slavnostno odkritje spomenika Simonu Gregorčiču. Govorila bosta Ivan Regent in France Bevk. Sodelovali bodo: godba na pihala iz Anhovega, mešani in moški pevski zbor iz Kobarida, zbor primorskih študentov »Vinko Vodopivec« iz Ljubljane. Recitator Jože Tiran iz Ljubljane ter domači recitatorji.

Popoldne od 3. do 4. ure bo v Kulturnem domu pevski koncert primorskih študentov, ob 5. uri pa promenadni koncert godbe iz Anhovega na trgu.

Obenem bodo preuredili grob pesnika Simona Gregorčiča in njegovo sobo na Vrsnem. Prav tako bodo preuredili tudi okolico bivše partizanske bolnišnice in pot do »Gregorčevega slapa«, ki se nahaja v romantičnem koticu ter prosti pada kakih sto metrov globoko. Tu je pesnik čestokratiskal miru in počitka.

Veličastni Gregorčev spomenik je izdelal kipar Jaka Savinšek iz Ljubljane ob sodelovanju J. Renka, ulili pa so ga v Zagrebu.

Na zaključno nedeljsko slavlje 24. t. m. v Kobaridu bo prišlo k odkritju spomenika tudi večje število zamejskih Slovencev.

rial in licence ter pri tem služijo lepe debarje. Sedaj se pogajajo, da bi dati Jugoslaviji spet nov kredit za iste svote, za nove industrije. Tako bo spet teklo industrijsko sodelovanje med obema državama in bosta imeli obe državi koristi, ljudje bodo pa imeli na obeh straneh več dela in zasluga ter bo prijateljska kolaboracija postala preko ekonomskih afarov še močnejša in stalnejša.

Videmska provinca je na jugoslovanski meji in kljub temu nima naša provinca nobene prave koristi od te kreditne politike Italije do Jugoslavije. Mi že iz malega obmejnega prometa in vsakodnevnega zitljenja poznamo jugoslovanski okus, njihove potrebe. In vendar delajo glavne dobičke z Jugoslavijo druge severno-italijanske province in ne mi.

Potres v Karniji

V nedeljo 26. aprila ob 13.45 uri, torej malo pred četrto uro popoldne smo tisti redki, ki smo bili pri lepem vremenu doma v Furlanski Sloveniji, čutili, kako so se potresle kredence in zaropatale šipe v oknih. Bil je potres, terremoto, in srce nam je od strahu bolj hitro tolklo. Pri nas v Furlanski Sloveniji ni bilo nobene posebne škode. Morebiti je kakšna izmed tolikih razpotek, špranj in luknenj na naših starih hišah postala za milimeter bolj široka.

Pač pa so imeli pri naših sosedih v Karniji ne samo precej strahu, temveč tudi precej škode. Nekateri župani in polglašari Karnielov gorovijo o eni miliardi lir škode. Največ so trpeli kraji: Treppo Carnico, Zuglio, Ligosullo, Alta valle del But in sploh frakcije okoli Tolmezza. Za eno miliardo lir se hitro nabere škode, hiše in hrani samo razpokajo.

Država sottosekretarja Schiarratti in Gorlato sta bila, kot pišejo žornali, pri ministru za javna dela (lavori pubblici), da bi dal državno podporo, državne kontribute za poravnavo škode.

Zal nam je, da moramo že vnaprej povediti, da iz moke ne bo kruha. Kakšno vbgajme bodo, ja ali ne, že zbrali skupaj: nekaj bo morebiti dal Rdeči križ, nekaj prefekturna, nekaj kakšna cassa di risparmio, ma vsegljih ne bodo mogli spraviti skupaj nekaj sto milijonov lir, kolikor jih je potrebnih za najnajnježe pravljjanje hiš. Tudi za lansko povodenj v Nadiških dolinah in v Karniji so sicer spravili skupaj nekaj lir za vbgajine, ne pa, da bi poglihali kmetom škodo. V Italiji je vsako leto preveč takšnih potresov kot je bil sedaj v Karniji preveč takšnih

Walter Chiari e il Friuli

Un settimanale che si stampa a Roma è uscito, in questi giorni, con un articolo in prima pagina dal titolo «L'italiano s'annoia e non lo sa». L'articolo è tutt'altro che stupido e si preoccupa di mostrare che, almeno all'apparenza, almeno nelle coscienze di quelli che si rifiutano di pensare; «l'Italia è tornata ad essere il paese in cui non succede nulla, ed in cui la felicità è possibile per tutti, perfino per coloro che la mattina non sanno se saranno capaci di conquistarsi un pezzo di pane. Hanno il conforto del sole e se possiedono una radio, o se vicino al loro tugurio c'è un bar fornito di televisione, hanno la risorsa d'empirsi le orecchie di canzoni e gli occhi con la favola settimanale di questa Italia soddisfatta dopo dieci anni di regime democristiano».

Dopo i bombardamenti anglo-americani son venuti i bombardamenti della propaganda: giornali legati al partito di maggioranza, giornali legati al governo, radio, televisione si sono divisi il compito di non far pensare gli Italiani, di distoglierli dalle più umane riflessioni sui più interessanti problemi; il campionato di calcio, le sfortunate matrimoniali di una attrice di grido o di una sovrana ripuditata, la volgarità dello spirito di Mario Riva, la pseudo-cultura di «Lascia o radoppia», tutto serve per riempire la giornata degli italiani, per calmare quel tempo libero che li costringerebbe ad un momento di riflessione.

Eppure qualcosa, qualcosa di grave sta succedendo in Italia; e viceversa qualcosa che dovrebbe verificarsi non si verifica.

I responsabili della politica nazionale si rivelano di una leggerezza incredibile trascurando i più pressanti problemi di interna politica economica per conseguire l'apparente prestigio di una pseudopartecipazione alla politica estera; il simbolo della inconcludente azione diplomatica italiana è senz'altro l'on. Giuseppe Pella, sempre pronto a recarsi là dove nessuno lo aspetta, sempre capace di fare dichiarazioni non richieste e senza senso.

E gli italiani stanno a vedere; già! non si può nemmeno dire che osservino; guardano indifferenti. Sono indifferenti ai problemi suscitati dalla conferenza al vertice polarizzante invece su Ginevra l'attenzione di tutti gli europei che, al di qua e al di là della così detta cortina di ferro, sanno come da quell'incontro possa nascere la pace o la continuazione della tensione internazionale.

Noi, per la responsabilità che ci viene dal pubblicare il nostro giornale, ci sentiamo impegnati a richiamare i nostri lettori affinché non si lascino «drogare» dalle spiritosaggini di Walter Chiari, e si sforzino di farsi idee precise su quello che si sta verificando.

Sappiamo i nostri lettori scegliere le migliori fonti di informazioni e di commento ai fatti di politica estera ed interna, non pretendiamo che il nostro modesto quindicinale, ad esempio, possa dare un resoconto esaurente di ciò che a Ginevra accade. Noi abbiamo infatti problemi del tutto particolari che sentiamo di dover trattare, anche a costo di sembrare (ma non lo siamo!) insensibili all'importanza delle grandi questioni, anche a costo di riuscire monotoni nel ritornare su gli stessi argomenti.

Il nostro discorso sta evidentemente scivolando (e chi ci segue se ne sarà ben accorto!) sulle cose di casa nostra, sui problemi riguardanti la regione e il re-

povodni, kot je bila lani pri nas, da bi jih mogla država plačevati.

Iz solidarnosti nam je žal za Karniele, ker vemo, kakšna velika nesreča jih je zadelo, ter da se iz te nesreče ne bodo mogli izkopati. Vemo, da bodo morali iz razpokanih hiš po potresu hoditi na delo v tujino novi in novi emigrantski delavci, da si bodo le s trdim delom mogli postrojiti nove hrane drugje in ne doma v svojih dolinah. Hiše bodo doma razpadale sedaj še bolj kot so že dosedaj.

NAROČNINA:

Za Italijo: polletna 300 lir — letna 500 lir — Za inozemstvo: polletna 600 lir — letna 1000 lir — Oglasni po dogovoru. Posamezna številka 25 lir

POMILAD

Smo v sredji maja, ko smo že vse posadili: krompir, sirak, grah in ko je že za nami največja nevarnost zavoljo slane in mrzne.

Sedaj že nekako vemo, kakšna bo letos letina, koliko bo sadja, koliko grozdja in koliko drugih kmečkih pardelkov.

Tičaci pojoči po grmovju, po ostarjah in placih so pa utihnili politični govorniki in ne obljubljajo ničesar več. Situacija je postala tako huda, da bi jim nobeden ničesar ne verjal. Ekonomska kriza drži za vrat Furlanijo in našo Furlansko Slovenijo in ni nobene perspektive, da bi postal v kratkem kaj boljše.

O avtonomiji regione sedanja vlada ne mara ničesar slišati. Na tiste provedamente za cone depresse pa ne dajo dosti, ker pomagajo le birokratom, ki jih

lassano le loro case per guadagnarsi faticosamente il pane? e quanti sono nello stesso tempo i meridionali italiani che si insediano ad Udine e nei migliori centri del Friuli sotto la protezione delle autorità costituite?

E' questo un problema che deve essere risolto nel quadro della concessione dell'autonomia speciale al Friuli; sappiamo bene che l'art. 16 dice che ogni cittadino può «sguoiare liberamente in qualsiasi parte del territorio nazionale», ma non ci pare che questa espressione della costituzione possa essere invocata per togliere il lavoro ai friulani. Il Friuli è veramente «area depressa» e chiede la sua autonomia per difendere la propria gente, per realizzare iniziative economiche a vantaggio esclusivo dei suoi figli.

Nove določbe za obmejni promet

V prostorih županstva v Cedadu se je sestala tehnična komisija lokalnih obmejnih organov, da bi se pomenila o praktični izvedbi sklepov, ki jih je mešana komisija sprejela na zadnjem svojem zasedanju v Vidmu.

Na tem sestanku so se italijanski in jugoslovanski obmejni organi sporazumeli predvsem o dveh bistvenih točkah. Prvič, da bo sklep o možnosti različnega prehoda obmejnih blokov stopil v veljavo 20. t. m., in drugič, da bodo imenitki obmejnih propustnic lahko stopali in izstopali skozi različne bloke, ki so na dolčenem sektorju.

V praksi to pomeni, da se bo prebivalec videmskega področja, ki bo odpotoval na sosednje jugoslovansko področje na bloku pri Stupci, lahko vrnil na kateremkoli bloku na področju videmske pokrajine, če pa bo odšel preko meje na kakšnem bloku tržaškega ali goriškega področja, se bo lahko vrnil nazaj na katerem koli bloku tega področja. Isto velja tudi za prebivalce tržaške in goriške pokrajine, ki imajo propustnice.

Tako bo torej ta sklep stopil v veljavo in ga bodo začeli praktično izvajati v sredo 20. t. m., kar bo nedvomno znaten doprinos k nadaljnemu razvoju obmejnega prometa.

TAJPANA

NOVA CJESTA KRNAHTA - VISKORSA

Preteklo nedeljo so inaugurali novo cesto, ke na veče Krnato z Viskorso. Cesto so nardili tu dvje zimi domaćini s kontributom, ke ne ga dala foreštal.

GORJANI (MONTENARS)
NOVA ŠKOLA U IZOLI

Končno bojo u Gorjanah rišolvili zlo important problem zidanja nove škole. Te dni ne uzela impreza Mingotti iz Vidma u apalt djelo, ke na če začeti prece. Impreza Migotti ne parpejala za sabo še djeleuce, zavoj tega, ke tie par nas na jih nje mogla obrjesti. Tej, ke to e usjeman znamo, naši judje so soudje po svjetu u emigraciji.

Narditi no če velik lokal an itako bojo unili dvje škuoli tu 'dno, to iz Sv. Jurija an to iz Izole. Anjelé no majò tu Izoli šest klas, kjer no uče štjeri maeštri, otruo to e usjeh skup 80, a aule so samo tri u lokalnih komuna. U Sv. Jurju so pa samo tri klase, kjer to e nih 20 otruok, maeštro u e pa 'dan. Novi lokalji no če beti zlo moderni an no če koštati 17 milijonu lir, mobilji pa 1.150.000, za kar e komun uzeu 'dan preštit od »Cassa Depositi e Prestiti«. Prožet e na rednu arhitekt Fasioli iz Vidma.

Medalje kot limanice

Do sedaj so dobivale v naši provinci zlate medalje za več kot 40 let službe navadno le kakšne stare učiteljice, zdaj pa, ko so dobre zveste dikel postale redke, ko jih ni več mogoče dobiti, so se spomnili, da bi bilo dobro dajati medalje tudi diklam.

V Vidmu so 19. aprila premjali z zlatimi in srebrnimi medaljami dikle, ki služijo v Vidmu in raznih krajih bližnje Furlanije. Zlate medalje so doble tiste dikel, ki so v službi pri isti familiji od 46 do 54 let nepretrgane službe, nimar pri eni familiji. Srebrne medalje so doble tiste dikel, ki so v službi od 25 do 45 let nepretrganega dela. To festo so oblasti imenovale »La festa della fedeltà«. Med premjanimi diklami smo opazili samo dva priimka dikl, ki bi bile lahko iz hribov naše Furlanske Slovenije: Ena se je pisala: Jacumin, druga pa Ellero. Takšna biila lahko dva stara naša priimka.

Mi imamo tisoče dikl, ki delajo po svetu že desetletja, ki so po mestih že toliko časa, da se nimajo že kam vrniti. Na tisoče zlatih in srebrnih medalj bi morali razdeliti med naše dikel, ki delajo po svetu.

Nobeden se pa ni vprašal ali so pa padroni zvesti, fedeli nasproti svojim diklom, ali ne uganjajo kaprice in so jih nagnali po kaprieh raznih štor. Mislimo, da bi bilo zelo takšnih dobrih pošteneh gospodarjev, ki bi zaslužili zlato medaljo za pošteno in dobro zvestobo nasproti svojim diklom.

Casi so sedaj spremenili in sedaj lahko dikel odpovedujejo službe in si iščejo druge službe. Zato so pa nekateri krog izmislieli medalje, da bi na tak način zadržali dikel v službah. Toda ekonomski zakoni sedanega življenja so tako železni, tako trdi, da ne bodo z medaljami pridobili nobenih novih dikl več. Nimar bolj

Neme, najbolj zapuščen komun

Neme to je dan komun najbuj velikih Furlanije an leži med Cedadom an Cento. Pred nekaj desetletji ne ba tle cvetoča ekonomija an dokaz temu to je, ke pred 30. ljeti ti judje skužej neso poznani emigraciji.

Med zadnjo svetovno uero so Neme nacijašči popounoma požgali. Zverinska furja okupatorjev na nje ošparala majednemu; stotine judi so odpejali u njemška koncentrijska taborišča, od koder se jih velika part ni več uarnila. Ostali judje, ki so utekli internamentu, so se skrili u druge kraje Furlanije an u gorske vasi Furlanske Slavje. Neme so potem okupale horde kozaku, ki so sarviali načistom, an ostali na tjem kraju use do konca uere. Od ljeta 1944 do pomladi 1945 judje iz Nem neso smjeli stopniti u svojo vas.

Po liberaciji so se judje varnili med pogorišča svojih domov an počasi začeli djetali nove hiše u speranč, de jim bo nova republika, ke ne nastala s takimi žrtvami, dala posibilitat, de si bojo u kratkem času pardobili tuč, kar so zgubili med uero. Na žalost pa ti judje, ki so bli itako tardo kolipidi, neso nič otegnili. Še nas, ko je preteklo že 14 ljet od liberaciji, vidimo v Nemah še simpri, desetine požganih hiš, zatoču ke juje jih neso mogli obnoviti. Najbuj pa nas prizadene, kar ve merkamo na statistike censimenta od populacioni tega komuna. Če ve konfrontamo podatke censimenta, ki so ga nardili ljeta 1921, tuč to je sobit po parvi svetovni ueri, vidimo de so ble Neme taboto še zlo velik komun, saj je ta štel 6167 judi, ljeta 1951, kar e blz zadnji censiment od populaciona, pa so naštjeli samo 4391 judi. Konfront tje podatkov u nam bašta, de vidimo kaj so tarpijeli težje judje an kako ne demokracija kristjana, ke na nas governa že tekaj ljet, pozabila ta komun. Trideset percentualni padec populaciona u 30. ljetih to je vidna prava u kakšnem dišperanem stanju u se obrenče te komun, če ve mamó pred nami, de je u tjem času populacion cjele videmske province narastila za skužej 10%.

Načrte so se poštovali novo postavo o hišnem personalu. Pa ne samo to. Pokazati po potreba do dikl dobroto in pravo enakopravnost.

Krivice v Cedadu in Špetru

Zdaj ko so dobili vsi komuni v Furlanski Sloveniji pravico, da jih smatrajo za pasivne, za cone depresse, zdaj je prisel na vrsto še Cedad, glavno mesto našega mandamenta. Ubogi Cedad se mora zdaj boriti kot kakšna Dreka ali pa Tipana, da ga proglasijo za cone depresso. To je en dokaz več, kakšna strašna kriza davi Furlanijo. Lahko si predstavljamo, če hoče biti nekdaj gospoški Cedad cone depresa, če računa, da bo pridobil privilegio, da ga oprostijo nekaterih davkov za nove industrije in mestirje, da je potem res žalostno. Kakšne privilegije bi moral dobiti šele Dreka ali pa kateri drugi naš komun gori v bregih. Industrija v Cedadu je skoraj vsa kaput in tisto malo cementne industrije ne bo dolgo vzdržalo. Pri nas v Furlanski Sloveniji imamo Špetr v Nadiški dolini, ki je na robu fallimenta. Fabrika za nacionalistične fraze in izmišljene denuncije ne dela več ter drugega ni na razpolago v centru Nadiških dolin. Imamo nekaj profesorjev in učiteljev na naših šolah v Špetru, toda ti se vozijo vsak dan in jim ni mar za naše življenje. Ljudje iz hribovskih vasi si pomagajo vsaj kakor znajo, pa magari če spuščajo dušo v minihrah in mokrih grapah za bonifke. V Špetru so pa bili boljšega navajeni in ne morejo sedanje slabosti prenašati. Tudi naši ljudje v Špetru bodo prišli do pameti, da bo treba napraviti nekaj hitrega in čisto novega, da se rešijo. To, kar je sedaj, jih ne more rešiti pred popolnim fallimentom.

Zlo to nas marveja, de nekatjeri domači visoki demokristjanski pohlavari si njeso maj zastavili uprašanja, kako izbujošati ekonomijo komuna Neme. Iz naših krajev je na primer predsednik province Candolini an še senator Tessitori je povezan z Nemami s parantadio. Kakor znano je u Nemah demokracija kristjana mjela zadnja ljeta simpri dosti sucesa par votacionah, zatoču ke so ubogi judje, ke no majò bizunjo pomoci, vjervali obečani. Zdi se paj, ke so judje kapili, de s tako politiko ne bojo paršli delč an de se kondicioni ne bojo kambjale fin ke no bojo njeli governo tu rokah demokristjani.

U Nemah to je nas buj slabo koj pred 30. ljeti an še se slabša ekonomsko stanje. Venča part judi, ki so si nardili hišo, so soute zasluzili u dalnjem Camerumu, u Belgiji, Švici, Franciji an drugih statih, kjer so mogli obrjeti djelo.

Podatki censimenta od populaciona, razdeljeni po posameznih vaseh, ke ve parnašamo, naj nam bojo rat, de si nardimo kuadren u kakšnih kondicjonah

u se obrenče komun Neme.

	1921	1951	dif.	%
Neme	3380	2472	908	26
Gorenja Črnea	392	234	158	40
Dolenja Črnea	295	131	164	55
Dobje	204	138	66	33
Gorenjene	143	59	84	59
Samotne hiše (Črnea) (1)	—	82	—	—
Vizont	425	316	109	25
Krnice	409	317	92	23
Torlan-Ramandol	780	508	272	32
Konalič	139	134	5	4
Komun Neme skupaj	6167	4391	1858	30

(1) Samotne hiše neso ble par censimentu ljeta 1921 štete posebej anu no spadajo Gorenji an Dolenji Črnej.

Za Neme ljeušega narditi u študija naškom špendati kakih 20 milijone lir. Z drugim krajem pa ve mamó vasi u gorskih krajih, ke no ne udurajo špendati še 'dnega franka za posuti no mar pjeska ta na cesto. Vizont, Dobje, Gorenje, Karnica so vasi, ke še zanje no ne vjedó naše njemejski pohlavari.

SOVODNJE

U Trčmunu nimar manj grabeli

Cas košnje je pred vratil an sada judje iz Trčmuna najbujoš prodajajo svoje grable. Pejejo jih na cedadski trg an tud po okuoliskih gorskih vaseh. Tale mjesec bojo prodal use kar so jih nardili čez zimo, an še lahko, ker grable so tajšen predmet, de se lahko zlomijo an zgulijo, če se z njimi djela.

Preca kar bojo prodal svoje zaloge bojo trčmunčani spet hodil okou kupovati ljes, ker u domaći okuolici ni primerne. Za izdelovanje grabelj nucajo namreč tri varste lesa: iz oreha izdelujejo glovnik, iz drjena zobe, grabišče pa je ljeskovo. Torej je trjeva precej truda, da judje do zime parpravijo ves potrjeban materjal, ki ga muorajo potle še posušit an razrezat. Usedno pa prodajajo svoje izdelke po zlo nizkem kupu, saj ne upravijo več kot 250 do 300 lir za usake grable. Kjer djela usa družina cjele zimo, sevjadi ob prosterni caju, jih lahko nardijo kakih 100-150, ves zimski zasluk držine bi bil takuč 30 do 40.000 lir, pravzaprav precej manj, ker je trjeva odstjeti stroške za ljes, ki ga kupujejo po navadi u Idrijski dolini, an za prevoz na trg.

U čash so djalci več grabelj, ker je bluo pouprševanje dosti veče. Donas vidimo cjele gorske planote nepokošene, ker so se judje izselili u ēsteru an par hiši manjka djelovne moči. Tud po furlanskih raunini kupujejo nimar manj grabelj, ker imajo tu skoraj pousod kosilne machine, ki tud grabijo. U Trčmunu zatoču se malo obrt izumira, čeglih je ukorenjena že več stoletij.

VROCA ŽELJA

U Trčmunu so že 'dno ljetu brez duhovnika, ker je štu proč tist, ki je bil prej.

CEDAD

NESREČA NE POCIVA

Pierina Šibau iz Sv. Lenarta je muorala iti u špitau, ker si je zlomila čampno nogu. Ozdravila bo u 40 dneh.

Anita Vazzaz iz Tipane se je močno urjezala z rončejo, kar je nesla iz hoste brjeme darv. Lokalni zdravnik ji je rano zašil in bo ozdravila u 15. dneh.

Pio Salaman iz Salamanta pri Prapotnem je pada z motorjem, ker je med vožnjo gledal za enim fazanom, ki je bio par cestni. Pri padcu se je močno udaru u glavo an zatoču so si zdravniki pridaržali prognozo.

Usjem ponesrečencem želimo, da bi preca ozdravili.

REJJANSKA DOLINA: POGLED NA OSOJANI

SV. LENART SLOVENOV

KONTRIBUT PROVINCIJE AN KOMUNOV ZA CJESTE

Ze smo pisali, de je konzorcij za uzdarževanje cest u dolinah Aborne, Arbeča an Kozice sklenu, de bojo ljetos asfaltirali nekaj cest, za tikere bo dala provincija 50%, ostalo pa posamezni komuni, skuozi tikere vodijo ceste. Predlog konzorcija so komuni sparjeli, stroški pa so razdeljeni takole: provincialna administracija 50% (4.850.000 lir); komun Sv. Lenart 16,50% (1.650.000 lir); komun Sv. Peter Slovenov 13,95% (1.335.150 lir); komun Grmek 6,70% (649.900 lir); komun Sovodnje 6,30% (611.100 lir); komun Dreka 3,60% (349.200 lir); komun Srednje 2,95% (286.150 lir). Use skupaj bo košta 11.700.000 lir.

POROKA. Poročil se je Kuk Natale iz Hrastovja z Bukovac Silvijo iz Topolovega. Novoporečeneca želimo dosti sreče na skupni življenski poti.

SMRTI. Umrla je 62 ljetna Emilia Trušnjak iz Kjabaja, ki je bla omožena u Dolenjanem. 15. maja je umrla Alojzija Černetič-Penkorjeva iz Gorenje Mjerse, stara 74 ljet. Zlahtam rankih izrekamo naše sožalje!

DOBAR JAGER

Že večkrat smo pisali, de se u jeseni an na pomlad parkazujejo u naši okuolici divji prašiči an de djelajo veliko škodo na puojih. Tud ljetos so jih judje vidili an njive so ble use razrite. Pretekli tjedan pa se je jagru Gildu Terlikerju posrečilo ubiti kar tri u Jagnjedu. Divja svinja je vagala 150 kil, mladiča pa po 20 kil usak.

U kratkem bojo inaugral nov otroški vrtec u Kozici, ki so ga začel djelat lansko ljetu. Lokali so zlo veliki an moderni urejeni. Stroški za tisto djelo so znašali okuo 8 milijonov lir, ki jih je krieno part komun, drugo pa država.

»V jeziku premilem on prvi iz vseh,
o čuje, nam knjige je pisal.«

(1856 - 1912)

Anton Aškerc

Dne 10. junija bo minilo 47 let, kar je umrl v Ljubljani največji slovenski episki pesnik Anton Aškerc. Doma je bil iz Glogovega pri Rimskih toplicah; šolal se je v Celju in Mariboru in služil kot duhovnik na Spodnjem Stajerskem. Ko je leta 1899 stopil v pokoj, je postal mestni arhivar v Ljubljani.

Višek Aškerčeve pesniške tvornosti po meni njegova prva zbirka pesmi, ki je izšla 1890. pod naslovom »Balade in romanee. Bogastvo motivov, pretresljive snovi in dramatičen način izražanja odlikuje te pesmi, ki so najbolj dovršen izraz slovenskega realizma v epski poeziji in hkrati najvornejsja izpoved tedanje napredne miselnosti. Mnogi so poznali prav vrednost Aškerčeve poezije in z navdušjem o njej pisali, naletela pa je na hud odpor zlasti zaradi snovnih motivov pri katoliškem ideologu škofu Antonu Mahniču, ki je hotel zatreći vse kali liberalizma in socializma iz slovenske kulture. Medtem ko je Mahnič s svojimi nadapi mehko čutnega Gregorčiča duševno strl, je vzbudil v Aškeretu odporen duh.

Motive za svoje balade je Aškerc zajemal iz burnih časov slovenske preteklosti: Ilirska tragedija, Atija in slovenska kraljica, Brodnik, Slovenska legenda, Napoleonov večer, posebno pa se odlikuje večec balad Stara pravda, tragedija slovenskih kmetskih pustov. Bogat vir so mu bila tudi narodna izročila: Mejniki, Godčeva balada, Botra, pa tudi socialno trpljenje in socialne krivice. Sem spada-

jo: Anka, Delavčeva pesem o premogu itd.

Dosti je v Aškerčevi poeziji tudi satire; zanimive so zlasti parabole, s katerimi odgovarja Mahniču. Glede na svojo široko izobrazbo je od vsega začetka pesnikovana pokazal globoko filozofska nota: Čaša nesmrtnosti, Prva mučenica.

Ostra borba z Mahničem je Aškerčeva zavedila v tendenco, zaradi česar trpi u-

ANTON AŠKERC:

Vaška lipa

*V dolini za tremi gorami,
na sredi slovenske vasi,
na sredi med belimi hrami
tam lipa košata stoji.*

*Cigava je roka vsadila
in kdaj jim to svelo drev?*
*Noč rekov to tajnost je skrila;
kdo vše se vaščanov zu njo!*

*Pozabilo vsi so že davno!
Le Jošt, ki je lani zaspal,
o lipi istočijo slavno —
on sam jo je dobro že znal.*

*Pod lipoj je starec sedeval,
ko mrak se je znižal do streh,
mladini strmeči prepeval
o starih, minulih je dneh.*

*Tu doli — dostavljal je često —
za gozdom kraj naše vasi,
tam grozne moritve je mesto,
tam tekla junaška je kri!*

*»Turčinov ko listja in trave
prihrulo na našo je vas,
morilo, da v breg iz nišave
joku se razlegal je glas.*

*»In vas porazivši divjali
naprej na krvavo so pot,
zaklad pa težák zakopáli
na poti so svoji otdot!*

*»In kje je zdaj? — Tukaj je v jami
pod lipoj bogati zaklad!
A v znamenje lipa nad nami,
da pridejo spet ga jemati.«*

Umrl je pisatelj Damir Feigel

V četrtek, 30. aprila je umrl na Gradišču pri Prvačini primorski pisatelj Damir Feigel. Pokopali so ga v Dornbergu. Na zadnji poti ga je spremilo lepo število ljudi, med njimi predstavniki kulturnega in javnega življenja iz Ljubljane, Gorice in Trsta.

Feigel se je rodil 18. julija 1879 v Idriji. V gimnaziju je hodil v Gorici, pravo je študiral na Dunaju. Še pred koncem študija si je poiskal službo in se je posvetil organizacijskemu in književnemu delu v Gorici. Napisal je vrsto zabavnih knjig in ga uvrščajo med naše najvidnejše humoriste, poleg Murnika in Milčinskega. Urejal je koledar Goriske Matice, sodeloval pri Ježu, Osi, Kurentu in praškem Domačem prijatelju, po prvi svetovni vojni pa pri Goriški straži, Edinstvu, Goriški mladikti in drugie. Po drugi svetovni vojni je bil odgovorni urednik »Socet«.

Damir Feigel je pisal predvsem vesele, humoristične in satirične zgodbe, ki kažejo globoko razumevanje človeških norosti, pa tudi brdkosti. Razen tega je pisal tudi pustolovske in fantastične povesti na znanstvenih osnovah. Po Feiglovin knjigah Slovenci še danes radi segajo, ker s svojo veseljo vsebino privabljajo tako potreben smeh in dobro voljo.

„Najlepša roža“ na Dunaju

Kristina Brenkova je že znana slovenska mladinska pisateljica, njeni mladinski spisi pa so znani tudi že naši mladini, saj od časa do časa tudi naš list prinese na mladinski strani njena dela. Dela dr. Kristine Brenkove pa niso znana samo slovenski publik, prevedena so namreč tudi v nemščino. 20. marca ja bila v »Re-

nesančem gledališču na Dunaju premiera njene mladinske igre »Najlepša roža«. V Sloveniji so to igro prvič izvajali pred dvema letoma v Mestnem gledališču v Ljubljani. Dunajsko predstavo je uprizoril »Das Theater der Jugend«.

O uspešni uprizoritvi »Najlepša roža« na Dunaju so pisali tudi dunajski listi. »Arbeiter Zeitung« je o tem dogodku pod naslovom »Najlepša roža mladine« med drugim zapisala: »Mladinsko gledališče igra v Renesančnem gledališču »Najlepšo rožo«, ki jo je po stari korejski pravljici napisala Kristina Brenkova, iz slovenske ne pa sta jo prevedla Joseph Kepold in Adolf Opel.

»Najlepšo rožo« je prenašala 30. aprila tudi nemška televizija. Za televizijo je »Najlepšo rožo« prevedla in priredila znana prevajalka slovenskih mladinskih tekstov Else Byhanova. Vsekakor je to velik uspeh mlade slovenske mladinske pisateljice, katere dela se uspešno uveljavljajo tudi v prevedih v tuje jezike.

Dve kozi

Dve kozi se srečata sredi brvi. Brv je ozka in zato ne moreta kar tako druga imimo druge.

»Ogni se!« reče prva koza.

»Ti se ogni!« odgovori druga. »Jaz sem prišla prva.«

»No, to bi bilo lepo, da bi se tebi ognila jaz, ki sem starejša!« vpije prva.

Beseda da besedo, nobena noče popustiti. Pa se v jezi zaletita druga v drugo s tako silo, da padeta z brvi. V mrzli voči se shladita in se komaj rešita vsaka na svoj breg.

familia: quella dei Podrecca.

Sintomo dei tempi: la riunione del 12 aprile 1887 si voleva tenere intorno alla lastra di S. Pietro!

A S. PIETRO, CLASTRA, SORZENTO E VERNASSINO

Nei tre primi villaggi i capi-famiglia costruirono a loro spese le fontane e gli acquedotti, bandendo dall'acqua i pochi che non vollero concorrere nella spesa.

A S. Pietro questa deliberazione occasionò qualche lite, risolta naturalmente dall'Autorità giudiziaria, che non può capire simili cose, a danno dei vicini.

A Vernassino il semplice lievo di una pietra, perché ritenuta di inciampo e pericolo a uomini e bestie, necessitò l'intervento dei RR. Carabinieri, suscitò processi, gridi, polemiche senza fine in tutti i giornali della Provincia e reclami al R. Prefetto, e provocò ora le dimissioni dello stesso Sindaco di S. Pietro, da cui quella Frazione dipende.

Tanto, nelle più piccole cose, la Vicinia si manifesta viva di fronte al Comune legale!

AZZIDA. — A detta del rev. Don Giuseppe Tussigh e Don Antonio Podrecca, la Vicinia conveniva regolarmente nel cortile di Visentini Valentino, in faccia alla Chiesa.

Anche adesso la si riunisce per la nomina del Cappellano.

Naš dobri Petričič

Najprej je šel kot duhovnik za kaplana v Podklap, nato v Fojdo. Dolgo let je bil župnik pri Sv. Lenartu, kjer je doživel težke čase prve svetovne vojske. Od 1. 1920 pa do 1. 1936 je bil dekan foraneo v Špetru ob Nadiži. Tu je šel skozi najhujši čas fašizma, ko so fašisti začigli slovenske katekizme in molitvenike, potrjene od škofa, kot da bi bili krivoverski. Kolikor poznamo nacionalistične muhe sedanje videmski nadškofski kurije, je bil Petričič najbrž zadnji slovenski foraneo v Špetru.

Kdo od nas, posebno starejših furlanskih Slovencev, ne pozna starega gospoda Josipa Petričiča, ki živi v Cedadu že 23 let kot kanonik čedajskoga kapitlja. Rodil se je 1871 v Gornjem Barnasu in ima sedaj že 88 let.

Petričič je pravi ljudski duhovnik, ki ni nikoli zapustil svojega slovenskega ljudstva v Furlanski Sloveniji. Prvo mimo je bral že 1. 1899 in je tako marsikaj doživel v 60 letih svojega duhovniškega poklica. Kot pravi duhovnik se je nimar potegoval za pravice slovenskega jezika. Nimar je uporabljal slovenski jezik v cerkvi, pri molitvah, pri petju, v pridigah in drugih cerkvenih opravilih.

Nededen od italijanskih duhovnikov v Cedadu in Vidmu pa ni do sedaj hotel posneti ne zgleda Leva in ne primera Petričiča, da bi govorili z našimi ubogimi zapuščenimi ljudmi po slovenski.

Sedaj, ko je imel Petričič 19. marca svoj god in je prišel po dolgih letih obiskat svojo rojstno vas in svojo rojstno hišo v Gor. Barnasu, so prišli zraven mnogi duhovni in civilni gospodje ter ga proslavljali. Nikdar v življenju poprej jih ni bilo blizu in nikdar se niso z njim strinjali. Zato ga pa nobeden od njih ni tako proslavljaj, kot bi ga moral, da bi se ravnal namreč po njegovem zgledu ter da bi spoštoval našo materino govorico.

Mi pa, furlanski Slovenci vemo, kaj je ogromnega za nas naredil v 60 letih svojega neumornega delovanja naši starji, ubogi nunc Petričič. Koliko solza naših ljudi je utrnil in koliko ljudi potolažil, kako se ni nikdar sramoval svoje materine besede in kako skozi slovensko besedo največ dobrega napravil svojim bolnim in preplašenim furlanskim Slovencem.

Najlepše bomo praznavali njegov jubilej, če bomo tako kot on, če bomo tako dobrí drug do drugega kot on do vseh nas in če bomo tako ljubili slovenjan naš jezik in se zanj postavili, kot je delal vse dobro svoje življenje naši dobri starji Josip Petričič.

VERNASSO. — Nel Santuario della B. V. del Rosario la Vicinia dei capifamiglia si raccolse, coll'intervento del Commisario austriaco, per l'elezione dei Cappellani Zani e Querina, e nel 1875 per la nomina dell'attuale Cappellano Clementigh.

ANTRO. — La Vicinia col Parroco alla testa si riunisce nella Chiesa di S. Silvestro e propone al Capitolo di Cividele la terna per la nomina del Cappellano.

TARCETTA. — La Vicinia, con carattere di conversazione famigliare, si raccolge intorno ad una banca rinnovata su una via pubblica che forma angolo alla piazza.

MONTEMAGGIORE. — Ogni famiglia contribuisce un numero proporzionale di membri, i quali devono aprire la strada traverso le nevi e mantenerla sgombra fino al prossimo villaggio, il quale fa altrettanto fino al successivo e così via. Nella nevicata straordinaria del marzo 1887 che interruppe tutte le linee ferroviarie del Friuli, mentre la neve ingombra giorni e giorni persino le strade della città, dopo ventiquattro ore tutte le vie della montagna erano libere.

(Continua)

AVV. CARLO PODRECCA

Slavia Italiana Le Vicinie

DISTRETTO DI S. PIETRO

Raccontavo a pagina 43 della Slavia Italiana: »Addì 30 marzo 1884 io mi recai a visitare la Lastra di S. Pietro, la quale è di pietra grossissima; appoggiata a solido piedestallo ed ombreggiata da un gelso antico, in mezzo ad una piazzetta cieca, perché i patres patria di una volta evitavano alle loro deliberazioni i luoghi troppo rumorosi. Visto che io mi ero fermato a contemplarla, usci dalla sua casetta prospettante un buon vecchio, il quale stimò di intervenire a dirmi, che si ricordava di aver veduto nella sua fanciullezza convenire la Vicinia intorno a quella lastra per deliberare di tutti gli interessi frazionali, e che soltanto nel 1833 la sospettosa polizia austriaca riusciva a bandire quelle popolari adunanze.

Infatti per la diretta vigilanza dell'I.R. Commissario, troveremo nel Distretto soltanto reliquie delle Vicinie.

A S. PIETRO
una reliquia degnissima di studio.

Nei Protocolli Giurisdizionali 29 giugno (festa di S. Pietro) 1778, 1788, 1792, 1795 e 1799, dopo la mutazione dei soliti offici

di Vicinia, leggesi che giusta l'antica consuetudine si sortiva il bollettino per la monaca (muini-santese) della Ven. da Chiesa Matrice dai terreni ad hoc contemplati.

Il Protocollo 2 luglio 1816 della Deputazione comunale di S. Pietro dimostra che (avendo la Vicinia perduta la sua forza legale) le tredici famiglie, proprietarie di quei terreni, continuaron ad eleggere, per annuo turno e per sortizione fra esse, quel sagrestano.

Con la Commissariata 26 giugno 1823 N. 1162 IV, arbitrariamente se ne defese la nomina al Consiglio comunale.

Invece colla Delegatizia 23 agosto successivo N. 18296 - 1188 IV, ad evitare gli insorti clamori, e dissensioni a dispetto dei nemici perpetui del buon ordine e della tranquillità si richiamano le istruzioni italiane 15 settembre 1807, per le quali non al Consiglio comunale ma alla Fabbriceria spettava la nomina del Sagrestano, e si finisce col permettere l'antico modo d'elezione, salvo il benestraglio del Parroco e della Fabbriceria.

Donne successive ingerenze di questi,

dell'Amministratore ecclesiastico, della Deputazione comunale, dell'I.R. Commissario, i quali per giunta escogitano che l'eligendo presti pleggieria.

Notevole in argomento il Rapporto 14 luglio 1833 al Commissario della stessa Fabbriceria la quale s'trova di riflettere umilmente che per quanto solenni e magnifiche sieno le pleggierie, non bastano a garantire la decenza, proprietà, e la polizia nel servizio della Chiesa, cose che devono essere non dei Pieggi ma de' Nonzoli.

Poi Ukase commissariale 2 giugno 1834, che crede di aver conciliato la semplicità antica colla burocrazia moderna, seguito però da un secondo 12 luglio 1835 N. 1343 IV, che non permette la convocazione dei Masisti se non dopo eseguite le condizioni del primo.

Convocazione 17 settembre 1835, la quale però non approderà ad alcuna conclusione.

Finalmente Convegno 3 febbraio 1841; e d'allora in poi i Capi di Maso o Terreni si riuniscono nell'ufficio municipale, sorteggiano uno all'anno i tredici fondi privilegiati ed il rappresentante di questo dichiara ordinariamente di confermare il nonzolo già in funzioni.

Così l'annuale elezione non riesce che ad un opportuno controllo alla condotta del nonzolo, il servizio della Chiesa si mantiene ottimo e la carica, stimata e lucrosa, rimane ereditaria nella stessa

Boj majskemu hrošču

Prav posebno pažnjo pa zasluži ta mesec majski hrošč, ki ga moramo zatirati, kar se le da. Ta splošno znani hrošč, se prikaže proti koncu aprila iz zemlje in živi kakih 8 do 14 dni. Ker se pa ne pokazejo vsi majski hrošči naenkrat, jih vidimo celih šest tednov. V tem času često do golega obgrizejo drevesa in grmičevje. Čim je bila samica oplojena, samec pogine. Samica si naredi globoko jamico v rahli zemljji, izleže vanjo kakin 100 jajčec, od katerih jih je oplojenih le okoli 30, in nato tudi pogene. Po pretekli treh do šestih tednov priležejo iz teh jajčec ličinke, znani ogri, ki živijo tudi tri leta pod zemljo in tam uničujejo koreninice rastlin. Da se prepreči oploditev in polaganje jajčec, je dolžnost vsakega posameznika, da, kjerkoli more, uničuje majski hrošče.

Na plan prihajajo tudi že prve listne uši, ki jih je treba tudi intenzivno zatiратi.

Kako spoznamo koloradskega hrošča

Za zatiranje tega škodljivca je najprvo potrebno, da ga spoznamo.

Koloradski hrošč ali krompirjevec je približno 1 cm dolga, podolgovata, zgoraj izbočen, spodaj pa ploščata žuželka. Samec je navadno nekoliko manjši od samice. Zelo značilna je pri hrošči barva prednjih kril ali pokrovki, ki so svetlorumene; vsako krilo ima po dolgem pet črnih prog. Po trebuhi je hrošč rdečkastorumen. Opnasta zadnja krila so živo rožnatoreča, ki pa se, če hrošč miruje ne vidijo, ker jih pokrivajo pokrovke. Svetli rdečkastorumeni ovratnik ima 11 črnih lis, od katerih je srednja največja in ima obliko crke V.

Pomarančastorumena jajčeca so 15 milimetrov dolga, valjasto podolgovata, na koncu zaokrožena in so v kupčkih po 12 do 80 komadov, povprečno pa po kakih 30, tesno drug ob drugem pokončno prilepljena na spodnjo stran krompirjevega listja. Včasih jih samica odlaga na druge rastline in celo na zemljo.

Odrasla ličinka je približno 1.2 cm dolga, ima precej debel in navzgor izbočen ali grbast zadek, ki pa se proti koncu zoži. Mlada ličinka je rdeča, pozneje pa postane vse bolj svetlorumena. Le glava, ovratnica, noge in dve vrsti bradavičastih pik ob straneh trupa so črni.

Buba je zamazanordeče barve, 1 cm dolga, in jo najdemo v zemlji 3 do 30 cm globoko.

Hrošč je, kakor vidimo, tako značilen, da ga ne moremo zamenjati z drugimi hrošči, tudi ne s koristnimi pikapolonami ki jih pogosto najdemo na rastlinah, kjer se hranijo z listnimi ušmi. Pač pa marsikdo, ki se ne pozna koloradskoga hrošča, rad zamenja njegovo ličinko z rumeno ali črnopikasto bubo pikapolonice. Vendar pa obeh ne moremo zamenjati, če pomislimo, da pikapolonica buba miruje prilepljena na krompirjevo listje, ker je brez nog, dočim se ličinka koloradskega rdeča.

Druge maščobe niso primerne, ker postanejo žaltave. Jajca nato vložimo v primerne posode, škatle ali nizke zabočke. Vsak teden jih obrnemo, da pride koničasti del jajca na vrh in obratno.

JAJCA, POTOPLJENA V KROP. Živiljenjsko dobo jajca lahko podaljšamo za 2 do 3 mesece tudi s tem, da ga za 10 sekund potopimo v vrelo vodo. Jajca položimo v cedilo, sito ali manjšo košarico, paziti pa moramo, da je voda res vrela, ko denemo vanjo jajca.

S tem postopkom zakrnje tanka plast beljaka, ki leži ob jajčni lupini in jo s tem popolnoma zapre. Klic, ki pa so že v jajcu, seveda s tem ne uničimo, zato trajnost tudi ni daljša.

Za konzerviranje pa lahko kupimo tudi različna sredstva v trgovini in drogeriji. V tem primeru se moramo točno držati navodila.

POSODA ZA VLAGANJE Najprimernejše posode so: stekleni kozarci, porcelanasta posoda ali posoda iz poščene gline. Manjše posode zavežemo s pergamenskim ali celofanskim papirjem, da tekočina ne hlapi. Lahko pa zlijemo v posodo tudi 2 do 3 mm debelo plast olja ali parafina. Prednost ima parafin, ki se ne kvari, olje pa postane sčasoma žarko. Če zlijemo na posodo tekoč parafin, se ta strdi in posodo popolnoma zapre.

S košnjo se bo pričel spet trdi čas za kmetja. Pomanjanje ljudi za delo, pomanjanje orodja in strojev ter pomanj-

zbraljo kakih trideset žensk. Bile so strašne. Toni je takoj ugani, da so to čarovnice, o katerih mu je pripovedoval Miha. V smrtnem strahu so pričakovale svojo predstojnico, ki je že jahala na zlatem kozlu iz bližnjega gozda. Tudi to noč je švigel zelenkasti dim iz ust in oči. V enem hipu je bila pod smrekovo. Ni razjahala, kar na kozlu je ostala. Vse čarovnice so padle na kolena, kakov, da bi bile kaj zagrešile in jo sedaj prosile odpuščanja. Ona pa jih je nahrulila z dvijem, hri pavim glasom:

»Muslim, da vam je znano, dolgonose pošasti, zakaj sem vas nocoju tu sklicala. Prav mesec dni je, od kar smo imele tu zadnji sestanek. Po dvanajstih dneh potovanja je prišel Toni v deželo, katera je tako bogato obdarila in osrečila njegovega priatelja Miha. Ni si iskal prenočišča. Njegova prva skrb je bila, poiskati kraljevo palajočo in smrekovo, v kateri je prebil Miha usodno noč. Oboje je dobili brez težav. Ko se je stremnilo, je splezel na smrekovo in se vlehal prav na tisto košato vejo, na kateri je ležal točno pred enim mesecem Rezjan Miha. Na deželo je legla tih a noč. Povsod je bila tišina. Toni je nestropno pričakoval, kaj se bo z njim zgodilo to noč. Ni zatusnil oči. Iz bližnjega zvonika je slišal vse ure, ki jih je naznajan zvon. Ko je odiblo polnoč, je nastal pod smrekovo cel hrušč in trušč. Okrog debla se je

ga hrošča premika s tremi pari nog in objeta listje. Tudi živahne temnosive ličinke pikapolonice, ki se počneje kakor same pikapolonice žro listne uši, se po barvi in po obliki ločijo od ličink koloradskega hrošča.

Nabirajte zdravilne rože

Pravijo, da je narava tako smotno urejena, da ima za vsako bolezni tudi zdravilo. Že od nekdaj so ljudje izkušnjami ugotovili, da jim ta ali ona rastlina lajša mnogokatne bolezni in jih tudi ozdravi. Tako so na primer že pred 600 leti zdravili prebabne motnje z rabarbaro, ki jo še danes uporabljamo v isti namen. V starih izkopaninah izra časov starih Egipčanov najdemo v kamen vkljucane podobe zdravilnih rastlin.

Zato nabirajmo tudi mi zdravilna zelišča! Saj rastejo vsepovod okrog nas; doma na vrtu, na polju, travniku, gozdu — skratka povsod, samo nabirati in posušiti jih je treba. Prav nam bodo prišla v bolezni, ki jih poznamo.

V MAJU NABIRAMO LISTE TRPOTCA, ki je človeku najbliže pri roki. Imenujemo ga tudi pripotec ali pripotnik, ker raste ob in na potih.

Trpotcu pripisujejo veliko moč kot zdravilu za pljučne bolezni, kajti zelo blagodejno vpliva na sluznice dihal. Ravno tako ga priporočajo pri žledčnih in červesnih katarjih s slabim tekom, pri dřiskah, slabotnem mehurju in bolnih sečnih vodih.

Ob prvi košnji

Zgodnja in topla pomlad, ki je bila tudi na dežju bogata, narekuje, da moramo že v naslednjih dneh misliti in se pripraviti na košnjo. Seno je najboljše in najizdatnejše, če kosimo travo takrat, ko se je razcvetela, kajti takrat vsebuje največ redilnih snovi. Pravčasna košnja in hitro sušenje ter spravljanje sena so odločilni za to, kakšno živino bomo imeli zimo in koliko nam bo dajala mleka. Če pustimo travo dolgo stati, da nam pride ne že na travniku rumeneti ali se sušiti, bomo morda res imeli malo več sena, a seno bo vsebovalo malo redilnih snovi in bo za živino imelo le pomen slame. Poleg tega je pa navadno po pozni košnji sena tudi pridelek otave pičel. Po zgodnji košnji travna ruša hitro zaraste, ker ni tako izpostavljena pripekajočemu soncu ob koncu junija in v začetku julija. Vsak gospodar pa tudi ve, da postane seno slabob in ničvredno, če mu ga namaka in spirala dež na travniku. »Kakšna krma — takšna živila« ali »Krava pri gobcu molze« sta znana ljudska pregorova.

Prav v tem času je potrebno, da pride povezanost našega prebivalstva v medsebojni pomoči pri skupnem delu posebno do veljave. Vsaki kmet in vsaki delavec se mora dnevno boriti proti preteči bedi in revščini, ki nastaja vsled gospodarske krize. Ta borba je že naravno skupna, zato naj bo tudi delo skupno.

Pomagajmo drug drugemu s kosičnimi stroji in vprežno živilo. Stopimo skupaj, kmetje in delavci in predvsem mladina, ter pokosimo skupno travnike, kjer ne moremo uporabiti kosičnega stroja. Pomagajmo drug drugemu pri grabljenju in spravljanju sena. Skupno delo in medsebojna pomoč krepiča naše gospodarstvo.

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir
Reg. Videmske sodnije št. 47
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Žveplanje vinske posode

Izkušnje kažejo, da posvečajo naši vinogradniki premalo pozornosti vzdrževanju vinske posode. To lahko trdimo na osnovi poskušnje številnih vzorcev, med katerimi je veliko število takih vin, ki imajo napake in bolezni zaradi pokvarjene posode. Pri kolikov vinih zasledimo okus po plesnobi, koliko vina je že sedaj ciknjenega! In če proizvajalce vprašamo, kako je prišlo do tega, odgovori večina, da je pač bila posoda nekoliko slaba, več let letnica itd.

Ce pomislimo, da vinska trgovina zahaja zdravo vino in da je le za tako vino mogoče doseči primerno ceno, potem je jasno, da je uspeh našega dela odvisen v veliki meri ravno od vinske posode. Izgovori, da je prazno posodo težko čuvati, ne morejo obveljati, saj je delo z njo zelo preprosto.

Vinska posoda v kleti naj bo vedno polna ali prazna, oprana in začveplana. Resni vedno mogoče imeti ravno poln sod, včasih posode za pretok primanjkuje, in tedaj je odpraznjeni sod treba začveplati. Ce pa sod izpraznimo, ga moramo temeljito oprati. Nikakor pa sod ne sme ostati kar tako, ali celo da ostane v njem drožje, ki naj bi tudi novemu vinu zagotovilo »kvaliteto«. Na ostankih vina v praznih, neopranih sodih se razmnožijo obične bakterije, ki povzročajo cik najprej le vina, potem tudi soda. Še slabše je, če se bakterije naselijo globoko v lesu, ker je posoda težko ozdraviti.

Oper sod pustimo 2-3 dni odprt, da se osuši, nato ga žveplamo. V ta namen rabimo ali azbestno nakaplajoče žveplo, trakove, ki zgrevajo, obešeni na žico, v sodu samem, ali pa kadilnike, v katerih začemo žveplov prah, trakove ali žveplo v tabletah.

Količina žvepla na 1 hl je odvisna od velikosti sodova kakor tudi zapovrstnega reda žvepljanja. Tako rabimo na primer za

RAVNATELJSTVO »MATAJURJA« OBVEŠČA, DA BO OBJAVLJALO BREZPLAČNO VSA POVPRASEVANJA PO DELU IN ENAKI PONUDBE. S TEM BO NAS LIST PODPREDAL BREZPOSELNE, KI NIMAJO NA RAZPOLAGO SREDSTEV ZA OGLAŠEVANJE IN KI UPAO, DA BI TEM POTOS MORDA PRISLI DO PRIMERNE ZAPOSЛИTVE.

sod velikosti 3-6 hl, približno 1,5-2 gr žvepla t. j. 1/2-2/3 azbestnega traku na 1 hl, za sode 10-30 hl pa manj, 0,5-1 gr žvepla na 1 hl. Čim manjši je sod tem več žvepla gre na 1 hl prostornine. Poleg tega naj bo prvo žvepljanje po pomivanju posode najmočnejše, vsako nadaljnje pa vedno slabše.

Zadnje čase priporočajo strokovnjaki polnjenje praznih, opranih sodov z vodo, ki smo ji dodali 10 dkg kali metabisulfita oziroma 1 liter 6% žveplene kislino na 100 litrov vode. Zlasti za suhe kleti je ta način konzerviranja vinske posode primeren, ker se nam posoda ne more razsumiti, niti je ni treba stalno žveplati. Usušek dopolnimo z enako začvepljanje vodo.

Zadnje čase priporočajo strokovnjaki polnjenje praznih, opranih sodov z vodo, ki smo ji dodali 10 dkg kali metabisulfita oziroma 1 liter 6% žveplene kislino na 100 litrov vode. Zlasti za suhe kleti je ta način konzerviranja vinske posode primeren, ker se nam posoda ne more razsumiti, niti je ni treba stalno žveplati. Usušek dopolnimo z enako začvepljanje vodo.

Poudarimo naj le še, da bo na jesen imel dobro, zdravo posodo le tisti, ki bo že sedaj pravilno oskrboval.

izvršila nad vami že povedano kazeno je še ostreje odvrnila čarovnica na zlatem kozlu.

Kakor bi bil trenil z očesom, so se razpršile čarovnice na vse strani, da bi naslele krivca. Kar tri so splezale na smrekovo. Ubogi rezijan je bil izgubljen. Kri mu je zavrela od strahu, a telo mu je oledeno. Poskušal je splošati do vrha smrekove. A se ni mogel ganiti iz mesta. Hotel je začrncati na pomoc, toda glas mu ni šel iz grla. Uspeло mu je samo to, da je pod glasom zaječal, a takrat so že bile čarovnice pri njem. Zavrskale so od veselja in zakričale v tiho noč: »Našle smo krivca, našle smo krivca!«

Zgrabile so ga in vrgle na tla. Tu ga je takoj zgrabil kakih trideset rok. V enem hipu je bil raztrgan in razmesaren nedolžni Toni.

Tako je končal svoje življenje Rezijan, ki ni našel sreče, ne na zlodjevi ne na božji poti.

Miha pa je srečno prispeval do Rezije. Tam za Belo in pod visokim Kaninom je v miru užival svoje zlate kovance, a teh kovancev ni ostalo nič do današnjih dñi, ker si morejo njegovih potomci še dandanes služiti kruh s svojimi krošnjami.

Konec

IZIDOR PREDAN:

Zgodba o dveh Rezijanih

»Ni res, da si hotel ti iti po božji poti, ga odvrne Miha, »jaz sem te vpravil, po kateri poti želiš kreniti in ti si mi odgovoril, da jo mahneš po zlodjevi, ker si upal, da bo hudobec bolj radoden in milostljiv s teboj!«

»Ti lažeš! mu ugovarja Toni, če bi bil pravilen in pošten, bi sedaj razdelil z menoj tiste zlate kovance, ki bi jih bil lahko jaz zasluzil, če bi me ne bil ti pretekli!«

»Ne, ne, dragi prijatelj, če sva po krvi brata, v mošnji nisva! Jaz ti bom dal nekaj kot prijatelju, a zavedaj se, da nima nobene pravice deliti z menoj zlatnikov, ki sem jih jaz zasluzil. Ti si šel po tisti poti, ki si jo sam izbral, če ti je šlo slabo, ni moja krivda. Poskušaj pa še ti po božji poti in morda boš tudi ti naletel na srečo. Toni je vedel, da ima prav Miha in ko je slišal, da bo dobil od njega nekaj zlatnikov, se je takoj pomiril.

»No, no, naj bo pa po tvojem, Miha,